

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет інформаційних технологій та управління

Кафедра управління

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов
« 13 » « 09 » 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МІЖКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ:

- 1) Теоретичні та практичні засади міжкультурної освіти
- 2) Міжкультурні компетентності та методологічні основи їх формування

для студентів

спеціальності
освітнього рівня

073 Менеджмент
другий (магістерський)

освітньої програми

073.00.04 Управління електронним
навчанням у міжкультурному
просторі

Розробник:

Голуб Валерія Володимирівна, доктор наук з державного управління, професор кафедри управління Факультету інформаційних технологій та управління Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач:

Голуб Валерія Володимирівна, доктор наук з державного управління, професор кафедри управління Факультету інформаційних технологій та управління Київського університету імені Бориса Грінченка

Синицина Наталія Георгіївна, кандидат наук з державного управління, доцент,

доцент кафедри управління Факультету інформаційних технологій та управління Київського університету імені Бориса Грінченка

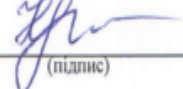
Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри управління

Протокол від 05 вересня 2018 р. № 9

Завідувач кафедри О.В. Акіліна
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми “Управління електронним навчанням у міжкультурному просторі”

04 вересня 2018 р.

Керівник освітньої програми Н.В. Морзе
(підпис)

Робочу програму перевірено

05 вересня 2018 р.

Заступник декана І.Ю. Мельник

Пролонговано:

на 2019/2020 н.р. (*Льїч Л.М.*), «13»09 2019 р., протокол № 11

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), « _____ » _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), « _____ » _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), « _____ » _____ 20__ р., протокол № _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120/ 5/150	
Курс		5/5
Семестр		9
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	
Обсяг кредитів		4/5
Обсяг годин, в тому числі:		
Аудиторні		16/20
Модульний контроль		-
Семестровий контроль		-
Самостійна робота		104/130
Форма семестрового контролю		-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є розвиток професійної компетентності студентів в галузі менеджменту е-навчання для різновікових груп, підготовка випускників до реалізації освітнього процесу в цифровому інформаційно-освітньому середовищі з використанням технологій електронного навчання

Завданнями дисципліни є оволодіння такими компетентностями:

І. Загальнопредметні компетентності:

ЗК-1 Здатність до комплексного розв'язання проблем. Здатність виявляти наукову сутність проблем у професійній сфері, знаходити адекватні шляхи щодо їх розв'язання; володіння системним, цілісним підходом до аналізу і оцінки ситуації.

ЗК-2 Критичне мислення. Здатність аналізувати, верифікувати, оцінювати повноту та достовірність інформації в ході професійної діяльності, за необхідності доповнювати й синтезувати відсутню інформацію.

ЗК-3 Креативність. Відкритість до нових знань, ідей і технологій; здатність продукувати нестандартні ідеї, підходи, відхилятися від традиційних схем рішення проблем; здатність до новаторської діяльності.

ЗК-4 Управління людьми. Здатність проявляти ініціативу та здійснювати лідерські функції в колективі задля досягнення спільної мети; здатність управляти проектами, організовувати командну роботу, ставити цілі,

оцінювати та забезпечувати ефективність колективної роботи; управляти стратегічним розвитком команди в процесі професійної діяльності.

ЗК-5 Координація дій з іншими. Здатність та готовність виконувати колективні проекти, брати на себе відповідальність за виконання робіт окремої групи; уміння вести дискусію, аргументовано відстоюючи свою точку зору; здатність доносити власні знання, обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу.

ЗК-6 Ведення перемовин. Здатність спілкуватися українською та іноземною мовами з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності, замовників, аудиторів органів сертифікації тощо); навички ефективного використання сучасних комунікаційних технологій.

II. Фахові компетентності:

ФК-1 Розуміння ролі ІКТ в освіті і готовність до ініціації інновацій в галузі використання ІКТ в освітньому процесі.

ФК-2 Знання і навички використання педагогічних технологій і прийомів в ІКТ насиченою освітньому середовищі.

ФК-3 Навички вибору ефективних ІКТ інструментів для створення умов для диференціації змісту навчання учнів з можливостями для побудови індивідуальних освітніх траєкторій; забезпечення рівного доступу до повноцінної освіти різних категорій, що навчаються відповідно до їх здібностей, індивідуальних схильностей і інтересами; для розширення можливостей соціалізації учнів.

ФК-4 Навички проектування збалансованих освітніх елементів на основі використання ІКТ технологій, проведення експериментальної апробації, подальшої інтеграції в освітній процес.

3. Результати навчання за дисципліною

Студент має знати та розуміти:

ПРз-1 Розуміння сутності поняття ІТ інфраструктури, вимог до неї, типології об'єктів ІТ-інфраструктури; структури, складу, завдання і значення ІТ-інфраструктури освітнього закладу; основних процесів ІТ-інфраструктури; методології побудови та управління ІТ-інфраструктури закладу освіти.

ПРз-2 Знання методів визначення інформаційних потреб організації, джерел та каналів отримання інформації; принципів та стратегії створення й розвитку інформаційної інфраструктури; нормативноправового й науково-методичного забезпечення процесів управління інформаційними технологіями (ІТ) в закладі освіти.

ПРз-3 Знання міжнародних стандартів з управління ІТ-послугами, цифрової компетентності освітян.

ПРз-6 Базові знання про розробку простих додатків, що підтримують реалізацію дистанційного курсу (наприклад, тести, опитувальники, анкети, і ін.).

ПРз-7 Знання та розуміння процесів, що відбуваються в сфері електронного навчання, вільне володіння сервісами і технологіями спілкування в мережі Інтернет.

ПРз-8 Знання і розуміння принципів проектування та використання високотехнологічного інформаційного освітнього середовища у процесі е-навчання.

Студент має **вміти**:

ПРу-1 Вміння оптимізувати ІТ-процеси; визначати ресурси, необхідні для забезпечення надійності функціонування інформаційних систем.

ПРу-8 Вміння застосовувати сучасні моделі розгортання та обслуговування інформаційно-освітнього середовища закладу освіти

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Усього	у тому числі			
л.		пр.	сем	інд.	с.р.
Модуль 1					
Змістовий модуль: Міжкультурна освіта					
Тема 1. Міжкультурність. Характеристика і риси міжкультурності, місце в системі суспільних наук.	40	2	4	-	34
Тема 2. Міжкультурна освіта у документах Ради Європи та Європейського Союзу.	40	2	2	-	36
Тема 3. Міжкультурна освіта – складова успішної соціокультурної адаптації майбутнього фахівця.	40	4	2	-	34
Разом за змістовим модулем 1	120	8	8		104
Модуль 2					
Змістовий модуль: Міжкультурні компетентності та методологічні основи їх формування					
Тема 1. Характеристика і змістовні особливості міжкультурної компетентності.	48	4	4	-	40
Тема 2. Культурнесередовище та його вплив на формування міжкультурної компетентності.	34	2	2	-	30
Тема 3. Компетентнісний підхід у вищій освіті.	34	2	2	-	30
Тема 4. Культурна компетентність і міжкультурна комунікація	34	2	2	-	30
Разом за змістовим модулем	150	10	10		130
Усього годин	170	18	18		134

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Міжкультурність. Характеристика і риси міжкультурності, місце в системі суспільних наук.

Характеристика культури у системі суспільних наук. Характеристика і риси міжкультурності. Счасні концепції міжкультурної освіти. Завдання міжкультурної освіти. Міжкультурна освіта напрям сучасної освіти України

Механізми впровадження в навчально-виховний процес міжкультурної освіти. Міжкультурна толерантність. Міжкультурна комунікації та механізм її формування. Рекомендації до успішної реалізації міжкультурної освіти.

Міжкультурна освіта – складова успішної соціокультурної адаптації майбутнього фахівця. Психолого-педагогічного підходу до процесу міжкультурної освіти. Міжкультурна освіта як модель освітньої діяльності. Роль та значення міжкультурної освіти.

Тема 2. Міжкультурна освіта у документах Ради Європи та Європейського Союзу.

Конвенція про захист прав людини та основних свобод – Європейська конвенція з прав людини (Рада Європи, 1950);- Віденська декларація (Рада Європи, 1993);

Європейська молодіжна кампанія боротьби з расизмом, антисемітизмом, ксенофобією та нетерпимістю “Всі різні, всі рівні” (Рада Європи, 1994-1996);

Рамкова конвенція про захист національних меншин (Рада Європи, 1995);

Європейська конференція проти расизму “Всі різні, всі рівні: від принципу до практики” – Політична декларація (Рада Європи, 2000);

“Краківська декларація” – Декларація європейських міністрів освіти “Освітня політика заради демократії і суспільної згуртованості: виклики і стратегії для Європи” (Рада Європи, 2000);

“Вивчення та навчання європейської історії ХХ століття” (проект Ради Європи);

“Мовна політика заради багатокультурної та багатомовної Європи” (Проект Ради Європи);

Акція “Європа – це більше ніж тобі здається” (Рада Європи 2000);

Звіти Європейської комісії проти расизму та нетерпимості (ЄКРН) (Рада Європи);

Біла Книга освіти та професійної підготовки – Навчання та вдосконалення – На шляху до суспільства, що навчається (Європейських Союз, 1995);

Біла Книга Європейської Комісії – Нові імпульси для європейської молоді (Європейських Союз, 2000);

“Освіта в Європі: різні системи навчання – спільні завдання до 2010 року” (Європейський Союз, 2002);

Афінська декларація “Міжкультурна освіта: управління різноманітністю, зміцнення демократії” (Рада Європи, 2003);

Європейська Ініціатива для Демократії і Прав Людини (EuropeanInitiativeforDemocracyandHumanRights – EIDHR).

Права людини, мультикультурна освіта, інтеркультурна педагогіка, полікультурна освіта, толерантність, конвенція, декларація, національні меншини, Біла книга; Голокост, расизм, ксенофобія, антисемітизм, нетерпимість, міжкультурні конфлікти, переслідування, етнічні чистки, екстермінація народів; європейський мовний портфель, Мовний паспорт, “європейське мовне посвідчення”.

Тема 3. Міжкультурна освіта – складова успішної соціокультурної адаптації майбутнього фахівця.

Виховання полікультурного суспільства. Методи навчання у міжкультурній освіті. Основні підходи підготовки фахівців у сфері міжкультурної освіти Способи пізнання відмінних культур. Різноманітність культур як чинник розвитку суспільств. Полікультурність і законодавство. Фактори впливу на зміст та методи підготовки фахівців у сфері міжкультурної освіти.

Методи пошуку знань про інших. Спільне коріння. Робота зі стереотипами. Розуміння та повага до відмінностей. Методи вирішення проблем та пошуку

співробітництва. Сценарії майбутнього.

Модуль 2

Тема 1. Характеристика і змістовні особливості міжкультурної компетентності.

Підходи до визначення компетенції. Визначення компетенції. Вплив компетенцій на спроможність передбачати дії. Дієва структура компетенцій. Категорії «компетенція» та «компетентність». Моделі компетенцій. Освітні компетенції. Компетентнісний підхід в освіті. Компетентнісний підхід.

Міжкультурна комунікація. Чинники впливу на міжкультурну комунікацію. Діалог культур. Вплив міжособистісних стосунків на діалог культур. Напрями міжкультурної комунікації.

Міжкультурна компетенція. Міжкультурна компетентність. Формування міжкультурної компетенції. Культурне середовище. Національна культура як сукупність традицій. Чинники зміни соціокультурного простору і характеру процесів комунікації. Вплив міжособистісних стосунків на діалог культур. Класифікація комунікації за характером відносин.

Тема 2. Культурне середовище та його вплив на формування міжкультурної компетентності.

Визначення поняття «культурне середовище». Відмінності між поняттями «культура» і «культурне середовище». Функції культури. Особливості взаємозв'язку культури і менталітету. Культури і субкультури. Соціокультурні детермінанти виховання і формування міжкультурної компетентності. Комунікативна функція культури. Зіткнення культурних проявів як шлях до усвідомлення національно-специфічних особливостей. Теорія «айсберга». Тришарова сутність культури. Фактори, що визначають національно-культурну мовну специфіку. Моделі вивчення культурно-мовної взаємодії між представниками різних мовних спільнот. Поняття адаптації до соціального середовища.

Тема 3. Компетентнісний підхід у вищій освіті.

Визначення категорії компетенції та етапи становлення компетентнісного підходу у вищій освіті. Концепції компетентності. Визначення категорії «компетенції». Категорії «компетенція» та «компетентність». Аналіз робіт з проблем компетенцій/компетентності. Етапи становлення компетентнісного підходу в освіті.

Обмеження і недоліки компетентнісного підходу в освіті. Підхід, базований на розвитку людських можливостей. Основні завдання компетентнісного підходу. Компетентнісні інструменти.

Реалізація компетентнісного підходу в рамках в рамках болонського процесу. Компетенції в матриці національних рамок кваліфікацій у вищій освіті. Дублінські дескриптори.

Тема 4. Культурна компетентність і міжкультурна комунікація

Культурна компетентність і міжкультурна комунікація у професійній підготовці. Вплив глобалізації на культуру та на міжкультурні комунікаційні процеси. Змістовні компоненти культурної компетенції, їх значення у фаховій відповідності та їх складові.

Типи культурної компетентності. Міжкультурна комунікація як стиль співробітництва. Міжкультурна компетентність як складова професіоналізму соціальних працівників.

Проблема соціальної роботи в поліетнічних країнах. Процес інкультурації. Кінцеві результати процесу інкультурації. Соціальна компетентність. Соціокультурні норми і соціокультурні навички. Міжкультурна компетентність як «комплекс аналітичних і стратегічних здібностей». норми міжкультурної практики соціальної роботи.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	кількість одиниць	максимальна кількість балів	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	4	4	5	5
Відвідування семінарських занять	1	-	-	-	-
Відвідування практичних занять	1	4	4	5	5
Робота на семінарському занятті	10	-	-	-	-
Робота на практичному занятті	10	4	40	5	50
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20
Разом:		-	63	-	80
Максимальна кількість балів:		143			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Тематика самостійної роботи Модуль 1:

1. Особливості міжкультурної освіти в системі наукових знань.
2. Міждисциплінарний характер міжкультурної комунікації.
3. Предмет, об'єкт і суб'єкт міжкультурної освіти.
4. Методологічні засади формування міжкультурної освіти
5. Визначте завдання міжкультурної освіти.
6. Основні підходи до розуміння культури і до її вивчення. Їх характеристика.
7. Що означає «описати культуру»? Що таке «насичене» і «ненасичене» опис (в термінах Г. Райла)?
8. Характеристика особистості. Формування міжкультурної освіти у сучасній особистості
9. Проаналізуйте основні види ідентичностей, коротко охарактеризуйте кожен з них. Які можливі причини і наслідки зміни людиною природного ідентичності?
10. Вплив на міжкультурну освіту вибір мови спілкування.
11. Історичні фактори і обставини виникнення міжкультурної комунікації. Вплив на міжкультурну освіту.
12. Етапи розвитку міжкультурної комунікації в США.
13. Утвердження міжкультурної комунікації в Європі.

14. Основні напрямки і підходи досліджень міжкультурній освіти
15. Поняття міжкультурної комунікації. Основні підходи до визначення міжкультурної комунікації.
16. Фактичне спілкування. Чинники успішності фактичної комунікації.
17. Що таке проксемика? Основні типи дистанційних зон.
18. Що таке такесика? Види культурно обумовлених дотиків.

Тематика самостійної роботи Модуль 2:

1. Зміст моделі розвитку інноваційної компетентності.
2. Технології розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ
3. Особливості механізмів розвитку інноваційної компетентності керівника.
4. Розвиток інноваційної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів.
5. Теоретичні засади компетентісно орієнтованої освіти.
6. Аналіз наукових досліджень професійної компетентності викладача ВНЗ.
7. Аналіз досвіду формування професійної компетентності майбутніх викладачів вищої школи.
8. Концептуальні підходи до управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи.
9. Закономірності управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи.
10. Принципи управління компетентісно орієнтованою підготовкою магістрантів педагогіки вищої школи.
11. Організація діяльності з управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи.
12. Функції та методи процесу управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи.
13. Показники ефективності системи управління формуванням професійної компетентності.
14. Організаційно-педагогічний та науково-методичний супровід процесу формування професійної компетентності.
15. Оцінювально-аналітичний моніторинг ефективності системи управління формуванням професійної компетентності.
16. Методика експериментальної апробації моделі системи управління формуванням професійної компетентності.
17. Які наукові дисципліни і напрямки, зв'язок яких з теорією МКК найбільш очевидна.
18. Основні риси теорії МКК як наукової дисципліни.
19. Поняття компетентності. Основні етапи її формування.
20. Яку комунікацію можна назвати ефективною? Як визначається ефективність комунікації?
21. У чому полягає теорія комунікативного пристосування? Як вона може застосовуватися в аналізі ситуації міжкультурного спілкування?
22. Що таке стереотип? Як на стереотипизацію впливає каузальна атрибуція? Основні механізми формування стереотипів.
23. Якими особливостями володіють етнокультурні стереотипи? Як вони впливають на міжкультурну комунікацію?
24. Специфіка міжкультурного конфлікту. Перерахуйте і коротко охарактеризуйте види міжкультурних конфліктів.

25. Міжкультурний конфлікт як різновид комунікативних конфліктів. Основні причини комунікативних конфліктів.

Критерії оцінювання: 5 балів за кожне обране завдання

5 балів – відмінний рівень виконання з можливими незначними недоліками
4 бали – в цілому добрий рівень виконання з незначною кількістю помилок
3 бали – посередній рівень знань виконання із значною кількістю недоліків
2 бали – мінімально можливий допустимий рівень виконання

6.3. *Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання*

Модульний контроль не передбачений навчальним планом.

6.4. *Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання*

Семестровий контроль з модулю не передбачений навчальним планом

6.5. *Шкала відповідності оцінок:*

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 Балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 Балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 Балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 Балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 Балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
F, FX	1-59 Балів	Незадовільно з обов'язковим повторним проходженням – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного проходження

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом:

Модуль 1: 120 год., лекції – 8 год., практичні заняття – 8 год., самостійна робота- 104 год,

Модуль 2: 150 год., лекції – 10 год., практичні заняття – 10 год., самостійна робота- 130 год,

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI
Модулі	Змістовий модуль I			Змістовий модуль II		
Назва Модуля	Міжкультурна освіта			Міжкультурні компетентності та методологічні основи їх формування		
Кількість балів за модуль	63			80		
Лекції	1	2	3,4	1,2	3	4
Теми лекцій	Гема 1. Міжкультурність. Характеристика і риси міжкультурності, місце в	Гема 1. Міжкультурність. Характеристика і риси міжкультурності, місце в системі суспільних наук.	Гема 1. Міжкультурність. Характеристика і риси міжкультурності, місце в	Гема 1. Характеристика і містовні особливості міжкультурної	Гема 1. Характеристика і містовні особливості міжкультурної	Гема 1. Характеристика і містовні особливості міжкультурної компетентності.
Теми практичних занять	Гема 1. Міжкультурність. Характеристика і риси міжкультурності, місце в	Гема 1. Міжкультурність. Характеристика і риси міжкультурності, місце в системі суспільних наук.	Гема 1. Міжкультурність. Характеристика і риси міжкультурності, місце в	Гема 1. Характеристика і містовні особливості міжкультурної компетентності.	Гема 1. Характеристика і містовні особливості міжкультурної компетентності.	Гема 1. Характеристика і містовні особливості міжкультурної компетентності.
Самостійна робота	5	5	5	5	5	5

8. Рекомендовані джерела

Базова

1. Бондаренко С. В. Культура мобильных телекоммуникаций / С. В. Бондаренко. – Ростов н/Д : ЗАО «Книга», 2007. – 352 с.
2. Городецкая Л. А. Лингвокультурная компетентность личности как ультурологическая проблема : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня док. культурол. наук : 24.00.01 «Теория и история культуры» / Л. А. Городецкая. – М., 2007. – 42 с.
3. Елизарова Г. В. О природе социокультурной компетенции / Г. В. Елизарова // StudiaLinguistica: Слово, предложение и текст как интерпретирующие системы. – СПб. : Тригон, 1999. – С. 274-281.
4. Жижина М. В. Медиакultura: Культурно-психологические аспекты / М. В. Жижина. – М. : Вузовская книга, 2009. – 188 с.
5. Новикова Л. А. Развитие межкультурной компетентности студенто впедагогического университета на основеиспользования телекоммуникационных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08/ Людмила Анатольевна Новикова. – Омск, 2007. – 226 с.
6. Стефаненко Т. Г. Адаптация к новой культурной среде и пути ее оптимизации / Т. Г. Стефаненко // Введение в практическуюсоциальнуюпсихологию : учеб. пособие / [Под ред. Ю. М. Жукова, Л. А. Петровской, О. В. Соловьевой]. – М. : Смысл, 1996. – С. 167-184.
7. Головлева Е.Л. Основы межкультурной коммуникации / Е.Л.Головлева. – Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 224 с.
8. Садохин А.П. Межкультурная коммуникация: учебное пособие / А.П.Садохин. – М.: Альфа-М, ИНФРА-М, 2009. – 288 с.

Допоміжна

1. Батечко Н. Г. Пріоритетні напрямки вдосконалення магістерської підготовки в контексті Болонської угоди / Н. Г. Батечко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі : зб. наук. пр. – Кривий Ріг: НМетАУ, 2005. – С.31–36.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 47–52. – (Бібліотека з освітньої політики).
3. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.] ; заг. ред. акад. В. Г. Кременя ; НАПН України. – К. : Інформ. системи, 2010. – 342 с.
4. Бондар В. І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі / В. І. Бондар. – К. : Школяр, 2000. – 191 с.
5. Томашек Н. Системный коучинг. Целеориентированный подход в консультировании / Пер. с нем. – Х.: Изд-во Гуманитарный Центр,2014.
6. Сотникова С. И. Управление карьерой: Учеб.пособии. — М.: Инфра,2014.
7. Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М. : Логос, 2010. – 336 с.
8. Вільський Г. Особливості сучасного етапу розвитку вищої освіти України / Г. Вільський // Вища школа. – 2009. – № 3. – С. 57.
9. Волянюк Н. Ю. Профессиональноеразвитие субъекта деятельности [Электронный ресурс] / Н. Ю. Волянюк. – Режим доступа : <http://www.ib.sportedu.ru/books/xxpi/2003N2/p37-47.htm>